

Souhrnná výzkumná zpráva z výzkumu zvědavosti na sedmi školách na jaře 2024

Autoři: RNDr. Roman Lyach, Ph.D. (za kolektiv autorů), email: roman.lyach@scioskola.cz, Scio Research, <https://www.scioresearch.com/>

Úvod: Zvědavost je přirozená touha dětí objevovat svět kolem sebe, klást otázky a hledat odpovědi. Je to vnitřní motor učení, který vede děti k tomu, aby zkoumaly neznámé a hledaly hlubší pochopení toho, co je obklopuje. Zvědavost zahrnuje jak kognitivní složku, tedy snahu porozumět novým informacím a situacím, tak emocionální složku, kdy děti zažívají radost a uspokojení z objevování. Pro učitele je klíčové nejen tuto zvědavost rozpoznat, ale také ji aktivně podporovat, protože je jedním z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje motivaci a úspěch žáků ve škole.

Cíle výzkumu: Přinášíme výsledky našeho psychologického výzkumu zvědavosti na sedmi školách. Cílem bylo zjistit, jak jsou děti zvědavé a jak jejich zvědavost souvisí s dalšími klíčovými vlastnostmi, schopnostmi a dovednostmi, které zvědavost obvykle podporují nebo naopak potlačují.

Vzorek: Výzkum provedlo Scio Research na jaře roku 2024 na vzorku 316 dětí ze sedmi škol v České republice

Výzkumný instrument: U dětí jsme se v rámci sebehodnotícího dotazníkového šetření ptali prvotně na jejich zvědavost a její podsložky (radostná zvědavost, deprivanční sensitivity, odolnost proti stresu, vyhledávání vzrušení, otevřená sociální zvědavost a skrytá sociální zvědavost). Následně jsme děti nechali ohodnotit samy sebe v oblastech, které se zvědavostí obvykle souvisí - buď ji podporují, nebo ji naopak potlačují. Jako oblasti podporující zvědavost jsme vybrali (1) mezilidské vztahy dítěte s rodiči, učiteli a dalšími dětmi (včetně podpory zvědavosti doma a ve škole), (2) pocíťovanou autonomii ve škole a (3) schopnost poučit se z vlastních chyb. Jako oblasti potlačující zvědavost jsme vybrali (1) úzkost a depresivní stavy obecně, (2) úzkost spojenou s chybováním ve škole a úzkost pramenící z odloučení od digitálních zařízení (nejčastěji mobilní telefon) a (3) pocíťovanou šikanu.

Děti hodnotily své postoje a pocity na škále 1 až 5, kde úroveň "1" znamenala nejnižší hodnotu, tedy zpravidla "vůbec mě nepopisuje", "nikdy nebo skoro nikdy" či "rozhodně nesouhlasím". Úroveň "5" pak znamenala nejvyšší hodnotu, tedy "zcela mě popisuje", "vždy nebo skoro vždy" či "rozhodně souhlasím".

Výsledky: Celkově jsme zjistili, že děti ve zkoumaných školách jsou spíše aktivně zvědavé (3,3 z 5 možných bodů v rámci aktivní radostné zvědavosti). A jak tedy tato zvědavost souvisí s dalšími vlastnostmi dětí?

Pojďme se nejdříve podívat na oblasti podporující zvědavost. Potvrdili jsme, že dobré mezilidské vztahy se zvědavostí opravdu pozitivně souvisí. Zvědavost dětí totiž pozitivně souvisela s podporou zvědavosti od učitelů a ve škole obecně. Sdílení zážitků dětí s rodiči taktéž pozitivně souviselo s dětskou zvědavostí. Bohužel se nám nepodařilo prokázat, že by vyšší pocit autonomie dítěte souvisel s jeho zvědavostí. Naopak, potvrdili jsme, že zvědavější děti se lépe učí ze svých chyb.

A co vlastnosti negativně související se zvědavostí? Nepodařilo se nám prokázat, že by úzkost a depresivní stavy měly negativně souviset se zvědavostí. Podobně se nám nepodařilo prokázat, že by úzkost spojená s chybováním ve škole negativně souvisela se zvědavostí. Naopak jsme zjistili, že zvědavější děti cítily menší úzkost při odloučení od svých digitálních zařízení během výuky. Nakonec se nám taktéž nepodařilo prokázat, že by zvědavost negativně souvisela s šikanou.

Závěr: Výzkum ukázal, že pozitivní faktory jako podpora od učitelů a rodičů či schopnost učit se z vlastních chyb se zvědavost dětí významně pozitivně souvisejí. Ačkoliv se nepodařilo potvrdit negativní souvislost faktorů, jako je úzkost, depresivní stavy nebo šikana, neznamená to, že tyto faktory se zvědavostí nesouvisejí. Reprezentativnost výsledků výzkumu je potřeba brát mírně s rezervou, jelikož pracujeme s malým vzorkem dětí (zvláště na některých školách). Ve výzkumu zvědavosti dětí dále pokračujeme; nyní rozjíždíme velký reprezentativní výzkum zvědavosti na školách v celé ČR.

Jak podpořit zvědavost u dětí: Nakonec se podíváme, jak můžeme zvědavost u dětí podpořit.

Jak podpořit zvědavost z pohledu učitele:

- **Aktivní učení:** Zapojte studenty pomocí diskusí, skupinových projektů a experimentů, které rozvíjejí jejich kritické myšlení a podporují otázky i hledání odpovědí.
- **Podnětné prostředí:** Vytvořte bezpečné klima, kde se studenti cítí motivováni sdílet své myšlenky a klást otázky. Otevřená komunikace a bezpečí jsou klíčové pro rozvoj zvědavosti.
- **Podpora autonomie:** Umožněte studentům volbu při učení – výběr témat projektů nebo způsobů prezentace podporuje jejich zájem a vlastní odpovědnost.

- **Otevřené otázky:** Kladení otázek, které vyžadují hlubší přemýšlení, podněcuje analytické myšlení a zvědavost.
- **Výzvy a nejistota:** Poskytněte studentům náročné úkoly s optimální úrovní nejistoty, které podpoří jejich kreativní myšlení a vyhledávání nových řešení.
- **Modelování zvědavosti:** Sdílejte vlastní otázky a zájem o nové poznatky, abyste studentům ukázali, že je v pořádku být zvědavý a zkoumat.

Jak podpořit zvědavost z pohledu vedení škol:

- **Kultura zkoumání:** Podporujte metody výuky založené na zkoumání a rozvíjejte týmovou spolupráci a otevřenou komunikaci.
- **Autonomie učitelů:** Podporujte vedoucí role učitelů, kteří mohou sami přispět k rozvoji prostředí podněcujícího zvědavost.
- **Podpora programů zaměřených na zvědavost:** Implementujte aktivity jako vědecké veletrhy či projekty, které studentům umožní aplikovat znalosti a podporují jejich zvědavost v praxi.

Čemu se vyhnout:

- **Standardizované hodnocení:** Hodnocení na základě známek a výsledků testů může potlačit individuální zájem dětí.
- **Netolerance k chybám:** Trestání za chyby snižuje odvahu studentů zkoušet nové věci a přijímat nejistotu, která je klíčová pro zvědavost.
- **Ignorování otázek:** Reagujte na otázky studentů a podporujte jejich zkoumání, aby se cítili povzbuzováni k objevování.

Příloha - souhrnné výsledky za sedm sledovaných škol

Obrázek 1 - Průměrné hodnoty ukazatelů všech sedmi zkoumaných škol. Hodnota ukazatele na ose “y” značí, že čím vyšší číslo, tím pozitivnější výsledek pro dítě (nižší úzkost dítěte z odloučení od digitálního zařízení či z chybování). U ukazatelů “strach a úzkost” a “depresivní stavy” je výklad ovšem opačný - čím vyšší hodnota, tím vyšší úzkostné a depresivní sklony dítěte.